

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ

Уређује

А. БЕЛИЋ

уз сарадњу

д-ра *Алексића Радомира* (Београд), д-ра *Бошковића Радосава* (Београд),
д-ра *Вуковића Јована* (Сарајево), *Конеског Б.* (Скопље), д-ра *Нахшичале*
Рајка (Љубљана), д-ра *Раковића Франа* (Љубљана), д-ра *Скока Петра*
(Загреб), д-ра *Шевановића Михаила* (Београд), д-ра *Томаговића Васе*
(Скопље), д-ра *Хрстић Маџа* (Загреб)

XVIII КЊ. 1—4

БЕОГРАД
1949—1950

ранијег мишљења и ранијег начина изражавања. Тачан је закључак да је у извесним случајевима по облику задржана паратакса, иако се смисао касније осетио хипотаксички, тј. да је садржај еволуисао при задржавању старе форме. Када се још узме у обзир обилат материјал, извађен из споменика и прокоментарисан уз помоћ доброг језичког осећања, може се слободно рећи да је Галисова студија у потпуности успела.

И. Грицкаш

19. — PETROVICI E., *Daco-slava*, „*Dacoromania*“ X, partea II, Sibiu 1943, стр. 233-277.

Чланак претставља поновно покретање питања тзв. дачких Словена. Пре свега, Петровичи-ева анализа ердељске топономастике словенског порекла показује њене јужнословенске црте (og, ol, eg > ga, la, gě; y > i; šč > št; вероватно ģ, ĵ > ģr, ģl). Западнословенски и источнословенски елементи су и нови и само перифериски.

Петровичи, затим прелази на питање: којем се јсл. језику може приписати ердељски материјал. Он одбацује и тврђења оних који сматрају да се о српско-бугарској диференцијацији у далекој прошлости не може говорити (Книжежа) и оних који мисле да се може говорити о специфичном „дакословенском“ језику (Рајхенкрон)¹⁾ — и долази до закључка да словенска ердељска топомастика, исто као и словенске позајмице у румунском језику, показује несумњиво бугарско порекло. Он, даље, мисли да су Ердељу дали географске називе они исти Словени који су их дали и Пелопонезу; само у Ердељу у нешто новијој епоси: назвали се чувају, али полугласници у слабом положају су ишчезли (исп. Glâmboca; -văț; пелоп. Ἀβαρῖνον < *авогъпъ), у је прешло у *î* (исп. Ribița, Bistrița; пелоп. Μαγούλα < *mogyla).

Доказ бугарског порекла претстављају, по Петровичи-у, следеће црте: *tj, *kt > št (само један сигуран пример: Zlaști, можда и Peșt-, стр. 252—253); ě > ea (Breaza, Breazova, Predeal, стр. 255); разлика полугласника се чува: љ > o, њ (Bozeș, Bozovici, Măhăciu, стр. 256—258); њ > e (Cămenet, Praveț, стр. 258); ěr се чува (Cerna, Cernișoara итд.), љ > in (Glâmbocă, Glâmboca, стр. 246) поред in (Luncavița); суфикс -ov- м. -ev- иза палатала (Crașova, Brașova, Craiova и др., стр. 262); суф. -inți јавља се у множини (Băcăinți, Jeledinți и др., стр. 262), а ако се нађе -inț, то је редуција; типично српско -uћи се не јавља.

1) 1948 тако говори Скок (Рад ЈАк 272).

Не може се рећи да је сав овај материјал добро пронађен; има у њему података који показују ауторову необавештеност¹⁾, има и погрешних закључака²⁾; али целокупност материјала показује да ће Петровићи свакако бити у праву: да „дакословенски“ припада источном јужнословенском типу. Три су црте битне за такав закључак: $\acute{e} > ea$, $tj > št$ и чување разлике полугласника: $\acute{v} > o$ (пример је, истина, несигуран, али се поклапа са општим приликама у румунском језику) и $\acute{v} > e$. На источно јужнословенско порекло упућује уосталом и географски положај. Само су потребне две напомене. Једна је да треба добро разликовати супстрат који нас овде једино интересује од новијих слојева. Тако чување на-зала припада сигурно супстрату; $*\acute{v} > *e > *ǎ$ у суфиксу $-vǎf$ такође супстрату; али суф. $-vef$, исто као и $-vaf$, мора бити нов. Ново је и $-ov$ - м. $-ev$ -. За $\acute{e} > ea$ и $št$ није никад лако рећи колико је старо на одређеној географској тачци, нарочито кад се зна да су преци Румуна живели номадским животом, а да је материјал оскудан. Друга је примедба ово: није згодно, и анахронизам је своје врсте, називати овај словенски супстрат бугарским: бугарска се народност много касније формирала. Осим тога, $\acute{v} > o$: $\acute{v} > e$, какве црте се налазе и у ердељској топономастици и у словенским позајмицама румунског језика, — није бугарска особина, него ће то бити „дакословенска“ специфичност, која добро предаје старословенску, македонску у даљем продужењу разлику \acute{v} и \acute{v}^{a}).

Ако се ослоњемо на овај материјал, онда је даље извођење Петровићи-ево (стр. 265—268) убедљиво: Романи су морали доћи у додир са Словенима у Дакији; то доказује топономастика примљена непосредно од дачких Словена и она која је преко румунског језика ушла у маџарски било као таква (маџ. *Glîmboka* < рум. *Glîmboca*) било као калк (маџ. *Féhervár*: рум. *Bălgrad*). За питање епохе Петровићи мисли да се може рећи ово. Пошто писар краља Беле бележи *Blasii et Sclavi*, а маџ. документи не помињу Словене после XII века, то значи да су Румуни морали бити у додиру са Словенима пре XIII века; после X века морало је овде

1) $-ev$ - се иза палатала у најстаријем слоју чувало (исп. Вајганд, *Balk Arch.* 1, 4; у споменицима *Braşevo*, *Sraţevo* и данас дијал. *Sraţevo*); суф. $-инци$ у топон. јавља се и у српскохрв. јез. (исп. Голубинци).

2) Не може се за $\acute{v} > \acute{in}$ мислити да је бугарско, а $\acute{v} > \acute{in}$ да је српско, откад је Балота (*Reči slovenskog porekla i rumunska nazalizacija, Bucureşti, 1925*) убедљиво доказао да $\acute{v} > \acute{in}/\acute{in}$ претставља ствар унутрашњег развика румунског језика; суф. $-v\acute{v}c\acute{v} > -*vef$ по законима румунског јез. у своје време је морао давати $-vǎf$, као што и налазимо (код Петровићи-а: *Brestovǎf* итд.).

3) Исп. А. Белнић, *Галички дијалекат*, Београд 1935, стр. 38.

бити још Словена и због тога што Ердељ није очувао полугласнике у слабом положају. Словенско-румунска симбиоза падала би по Петровичи-у у време од X до XII века. *Иван Појовић*

20. — PETROVICI E., приказ: *István Kniezsa, Ungarns Völkerschaften im XI Jahrhundert. (Mit einer Kartenbeilage).* Budapest 1938, 172 p. (Ostmitteleuropäische Bibliothek, Nr. 16) — „Dacoromania“ X, 1943, стр. 517—547 (на румунском језику).

Петровичи узима у дискусију три Книежина аргумента о томе да су Маџари дошли у Ердељ пре Румуна. 1) Книежа се позива на маџарске историчаре да ово докаже; Петровичи то пориче опет туђим доказима (аустр. историчарем Кохом). 2) Петровичи, даље, одбацује и Книежино тврђење да археолошки подаци говоре о приоритету Маџара: гроб номада-коњаника на поменутом терену може и не бити маџарски. 3) Али главни аргумент је лингвистички: шта казују у томе правцу словенски топоними у ердељској топономастици? Книежа сматра да назали у маџарским топонимима словенског порекла својим чувањем (тј. супституцијом) доказују — словенско-маџарски контакт пре доласка Румуна; пошто су се они деназализовали у X—XI веку, то значи да у то време Румуна овде није било. Петровичи с правом одговара да би исто толико румунски топоними са очуваним словенским назалима (Glîmboșeni, Luncavița итд.) могли бити доказ: да су у X—XI в. Румуни овде већ били. То осећа и Книежа, па зато покушава да оспори старину рум. примерима као Glâmboca, Glâmbocsa, Lindina; али свакако без успеха.

Петровичи анализира, област по област, крајеве у којима постоје такви топоними са назалима и налази уз њих низ других словенских имена. Словенска и румунска имена су обична у брдима; у долинама каткад преовлађује маџарска топономастика; али словенски и румунски топоними указују сигурно и на етнографске прилике, а маџарска, као топономастика владајућег народа, може бити и официјалног порекла.

Шта уопште дају ердељски словенски топоними? Они показују да је било директног прелажења словенских речи у румунски, без посредства маџарског (*Bělъgradъ > Bălgrad: Gyula-fehérvár; *Blaževa > Blajova: Balázsfalva итд.) и да је било непосредног прелажења словенских речи у маџарски (маџ. Ponor: рум. Ponoară, свакако, насупрот Петровичи-у, Dobroț итд.). Али је било и прелажења топонима из језика у језик: напр. маџ. Brátka < рум.